
ZMIERZCH KLASZTORÓW

200 lat sekularyzacji na Śląsku na przykładzie klasztorów cystersów.

Otwarcie wystawy 6 września 2024 r. o godzinie 18.

30 października 1810 roku, po przegranej wojnie z Francją, król pruski Fryderyk Wilhelm III wydał edykt sekularyzacyjny, na mocy którego przeprowadzono całkowitą kasatę ok. 80 klasztorów i zgromadzeń, tym samym wszystkie dobra i cały majątek klasztorny stawały się nieodwołalnie własnością „Jego Wysokości Króla Prus”. Od tego momentu minęło już ponad 200 lat.

Wystawa, przygotowana przez Centrum Kultury i Historii Śląska - Haus Schlesien z Heisterbacherrott w gminie Königswinter, niedaleko Bonn w Północnej Nadrenii-Westfalii, prezentuje wybrane zagadnienia historyczno-kulturowe wynikające z dramatycznego, a zarazem przełomowego, wydarzenia jakim była sekularyzacja zakonów i klasztorów na terenie Królestwa Prus z 1810 roku. Wystawa ta skupia się w szczególności na historii i dziedzictwie ośmiu zakonów cysterskich, położonych na terenie dawnej prowincji śląskiej, a obecnie znajdujących się w Polsce. Pomimo, iż wydarzenie to dotknęło także innych zgromadzeń zakonnych, w tym m.in. obu konwentów dominikańskich w Raciborzu, to właśnie przypadek zakonu cystersów jest najbardziej spektakularny i godzien przedstawienia.

Cystersi, „biali bracia”, którzy przybyli na ziemie śląskie już w XII wieku, odegrali ogromną rolę w dziejach rozwoju gospodarki, postępu cywilizacyjnego i edukacji oraz kształtowania się osadnictwa na ziemiach, gdzie zakładali swoje klasztory. „Szlakiem cysterskim” – od Burgundii do Inflant i Polski - docierało do Europy wschodniej chrześcijaństwo i kultura. Krzewienie chrześcijaństwa było w dobie średniowiecza bezpośrednio związane z ekspansją różnych wielu zgromadzeń zakonnych na wschód Europy. Cystersi to zakon najbardziej uniwersalny, niezaangażowany politycznie, żyjący zgodnie z dewizą benedyktyńską, wpisaną do reguły zakonnej: „*ora et labora*” (łac.: „módl się i pracuj”), gdzie najważniejsze jest „et”, czyli zachowanie równowagi między wiarą a działaniem. To spowodowało, że cystersi znaleźli na ziemiach położonych na wschód od Łaby idealne miejsce dla swojej działalności. Dziedzictwo zakonu cystersów, zarówno materialne jak i duchowe, przetrwało rozliczne zawieruchy historii.

Wystawa prezentuje ocalałe dziedzictwo kulturowe Jędrzejowa, Jemielnicy, Rud Wielkich, Lubięża, Kamieńca Ząbkowickiego, Henrykowa, Krzeszowa oraz Trzebnicy, klasztorów które od wczesnego średniowiecza poprzez pozostałe stulecia utrwały swój ślad i wpływały na dzieje pokoleń ludzi żyjących na tych ziemiach. Nawet dziś, gdy już od ponad 200 lat monastycyzm cysterski wygasł na ziemiach Śląska, to wciąż trwają ich wspaniałe tradycje ogrodnicze, zielarskie, rolnicze, gospodarki leśnej, kontynuowane są tradycje przemysłowe, tradycje poznawania świata poprzez zdobywanie wiedzy i kontemplowanie swego człowieczeństwa w wierze katolickiej.

W wielkim skrócie poznać można urywki tego co było wcześniej oraz co pozostało po cystersach po ponad 200 latach, od kiedy „biali bracia” zmuszeni byli opuścić mury swoich klasztorów. Wszystkie śląskie klasztory cystersów i cysterek zasłużyły się jako mecenas kultury i sztuki, angażując znakomitych malarzy i rzeźbiarzy dla nadania kunsztownego wystroju obiektom klasztornym. Do dziś można podziwiać wspaniałe rzeźby i malowidła barokowe w kościołach pocysterskich, dorównujące sztuce europejskiej najwyższej rangi i stanowiące bodaj największe osiągnięcia artystyczne epoki barokowej w skali całego kraju. Na terenie ziem śląskich kultura chrześcijańska była bardzo trwała, bo była zarazem nośnikiem wiedzy i cywilizacji oraz czyniła swoich adeptów mieszkańcami Europy i świata.

Celem wystawy jest przypomnienie o korzeniach tożsamości Śląska, a zarazem może ona stanowić przestrożę i naukę tolerancji dla naszych pokoleń na przyszłość.